

Nr 1187

Av herr **Hedlund m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om ändring i kommunindelningen.

(Lika lydande med motion nr 1035 i Första kammaren)

I propositionen nr 103 har framlagts förslag till särskild lag om åtgärder för tvångsmässigt genomförande av den pågående kommunindelningsreformen. Länsstyrelsen skall enligt propositionen göra upp en tidsplan för återstående indelningsändringar i länet, med årsskiftena 1970—1971 och 1973—1974 som sammanläggningstillfällen. Indelningsreformen skulle sålunda vara genomförd senast vid sistnämnda årsskifte. Lagförslaget innefattar även befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna om kommunsammanslaggnings utan hinder av kommuns bestridande, vilket stadgande sålunda skulle eliminera nuvarande bestämmelse i den kommunala indelningslagen att sammanläggning mot kommuns vilja bör ske endast när betydande allmänt behov påkallar det. Departementschefens motivering för förslaget är att kommunindelningsreformen hittills skulle ha gått i alltför långsam takt.

Frivillighetslinjen i kommunindelningsreformen underströks kraftigt av riksdagen vid beslutet om kommunblocken år 1962. I det av riksdagen godtagna utlåtandet av konstitutionsutskottet (1962: 1) heter det:

Det är utskottet angeläget att med eftertryck betona, att den indelningsreform, som kan väntas efter hand växa fram på grundval av indelningsplanerna, avses få helt frivillig karaktär. Kommunerna själva bör ha ett avgörande inflytande i fråga om eller när sammanläggning skall komma till stånd. Även om utvecklingen i fråga om sammanslagning av kommuner eller samverkan inom kommunblocken skulle ske något långsammare än beräknat, bör delta ej få motivera tvångsåtgärder från statsmakternas sida.

De planer som upprättats för en ny kommunindelning skall enligt riksdagsbeslutet år 1962 »ge kommunerna och andra myndigheter vägledning beträffande den ur skilda synpunkter mest ändamålsenliga inriktningen av de interkommunala samarbets- och sammanläggningssträvandena». I kommunblockspropositionen (1961: 180) framhölls t. ex.: »Det synes då också rimligt att låta kommunerna själva få avgörande inflytande i valet mellan samarbete och sammanläggning.»

En huvudlinje i 1962 års riksdagsbeslut om kommunblocken var att man genom frånvaron av tvångsåtgärder ville skapa garantier för att kommunindelningsreformen inte drevs fram i snabbare takt än vad opinionen var mogen för.

Riksdagsbeslutet år 1962 innebär sålunda att tvångsåtgärder mot kommunerna i fråga om indelningsändringar inte bör vidtas. Den nu framlagda propositionen nr 103 står i direkt motsatsförhållande härtill.

Departementschefen hävdar att den förevarande propositionen inte strider mot den kommunala självstyrelsens idé, eftersom bestämmanderätt om kommunrådets gränser inte faller inom ramen för den kommunala självstyrelsen. Men det är självfallet angeläget att samförstånd råder mellan de kommuner som skall sammanslås. Detta var anledningen till att riksdagen i sitt beslut år 1962 underströk att de nya kommunbildningarna bör ske på frivillig bas.

Fr. o. m. årsskiftet 1968—1969 är antalet färdigbildade kommuner i den pågående reformen 76. Kvar finns därmed 206 egentliga kommunblock. F. n. pågår utredningar om indelningsändringar, som avses bli genomförda år 1971, i 108 kommunblock, d. v. s. i mer än hälften av de kvarstående. Av dessa syftar 99 utredningar till totala sammanläggningar och 9 till partiella. Man kan räkna med att Kommunförbundet aktivt och effektivt främjar möjliga och motiverade kommunsammanläggningar. Det är omöjligt att hävda att denna situation skall kunna rättfärdiga de i propositionen föreslagna tvångsåtgärderna i strid mot den år 1962 beslutade frivillighetslinjen.

En utgångspunkt för frivillighetslinjen har såsom framhållits varit, att en tvångsvis sammanläggning knappast kan skapa en god grogrund för samarbete inom den nya kommunen. Tvångsåtgärder i strid mot 1962 års riksdagsbeslut måste befaras skapa irritation och missnöje till men för framtida samarbete i kommunerna. Vid en sådan utveckling saknas garantier för att de nya kommunerna är beredda att på önskvärt sätt fullgöra sin insats i samhällsplanering och samhällsbyggande. Den departementspromemoria som ligger till grund för propositionen har avstyrkts av cirka hälften av kommunerna.

Utveckling och händelser efter riksdagsbeslutet 1962 måste i stort sett anses tala emot de i propositionen föreslagna tvångsåtgärderna. Särskild vikt fäster vi vid länsdemokratiutredningens förslag år 1968 till en vidgad och förstärkt länsdemokrati. Utredningen har i sitt betänkande 1968 framhållit: »Ett genomförande av länsdemokratiutredningens förslag i detta betänkande skulle emellertid kunna minska betydelsen av de skäl som ansågs motivera en ny kommunindelning. Länsdemokratiutredningen vill därför erinra om att kommunblocksindelningens genomförande som ny primärkommunal indelning enligt riksdagsbeslut är frivillig och beroende av de i varje block ingående primärkommunernas behov av samarbete.» Slutsatsen härav måste rimligtvis vara att länsdemokratiutredningens förslag bör prövas ingående, innan lagstiftningsåtgärder genomföres i fråga om kommunindelningsreformen. Den förevarande propositionen betyder ett föregripande av länsdemokratiutredningens förslag.

Vid kommunblocksbeslutet 1962 förutsattes att en ingående analys skulle

ske av den kommunala demokratins problem. Någon sådan analys har emellertid inte redovisats. 1968 års riksdag har därefter uttalat sig för en översyn av den kommunala demokratins problem. Även vid 1969 års riksdag har dessa frågor aktualiserats genom motioner från centerpartiet. Kommunal demokrati och självstyrelse förutsätter ett brett förankrat medborgarinflytande. Det är av allra största vikt att beakta förutsättningarna härför vid kommunindelningsreformen. De i förevarande propositioner föreslagna tvångsåtgärderna är från dessa utgångspunkter inte i överensstämmelse med riksdagsbeslutet 1968 om översyn av den kommunala demokratins problem.

Ytterligare ett skäl mot förevarande proposition är det av riksbankens jubileumsfond understödda statsvetenskapliga forskningsprojektet om kommunal indelning och självstyrelse. Resultat av dessa forskningar beräknas kunna framläggas inom snar framtid. Dessa bör givetvis avvaktas, innan den nya kommunindelningen slutgiltigt utformas.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 103 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till tvångsmässigt genomförande av kommunindelningsreformen och uttala, att 1962 års riksdagsbeslut om frivillighetslinjen för kommunerna alltjämt skall gälla.

Stockholm den 25 april 1969

Gunnar Hedlund (cp)

Lars Eliasson (cp)
i Sundborn

Nils G. Hansson (cp)
i Skegrie

Sven Vigelsbo (cp)

John Eriksson (cp)
i Bäckmora

S. G. W. Wahlund (cp)

Johannes Antonsson (cp)

Gunnar Larsson (cp)
i Luttra

Thorbjörn Fälldin (cp)
